

Innovatieparken Aardgaswinningsgebied

- versie 17-7-2014-

Dit document wordt aangeboden aan de vaste commissie voor Economische Zaken van de Tweede Kamer voor de commissievergadering van 24 september a.s. Tijdens deze vergadering staat de voortgang van het Groningen gaswinning dossier centraal.

Dit initiatief wordt ondersteund door:

gemeente Groningen, gemeente Slochteren, provincie Groningen, Bureau Meerstad, NOM, RUG/Biobrug/Entrance, Hanze Hogeschool, Zernike Advanced Processing Facility, Energy Academy en Energy Valley, VNO-NCW, MKB Nederland en de commissie Willems.

Voorlopige hoofdstukindeling:

1. Een duurzaam economisch toekomstperspectief
2. Een innovatiepark (of innovatiecluster) van nationale betekenis
3. Meerstad Noord
4. Experimenteerruimte en overige instrumenten
5. Samenhangend maatregelenpakket

NB. Neem een aantal geografische plaatjes op waarbij innovatiepark Meerstad Noord wordt gepositioneerd ten opzichte van andere clusters c.q. innovatieparken in de provincie Groningen. Vervolgens kun je dit in perspectief plaatsen op noordelijke, nationale en Europese schaal.

1. Een duurzaam economisch toekomstperspectief

Dit is het moment om in Noordoost Groningen gericht te werken aan de innovatieve en duurzame economie van de toekomst: De winning van aardgas neemt af en het gebied heeft een krachtige impuls nodig. Daarom willen wij gezamenlijk innovatieparken ontwikkelen die inspelen op deze innovatieve en duurzame economie.

In het eindadvies van de commissie duurzame toekomst Noordoost Groningen (ook wel commissie Meijer genoemd) wordt als een van de hoofddoelen gesteld het borgen van een duurzaam economisch toekomstperspectief voor het aardgaswinningsgebied. Noordoost Groningen heeft een nieuw duurzaam economisch perspectief nodig. Een perspectief dat:

- de zorgen over de gaswinning geheel of ten dele kan wegnemen;
- zorgt voor een impuls in een economisch kwetsbaar gebied;
- aansluit bij de unieke mogelijkheden en kwaliteiten in de regio.

Dit nieuwe economische perspectief kan geboden worden door te investeren in de ontwikkeling van duurzame energie. Die ontwikkeling sluit aan bij de wereldwijde noodzaak tot energietransitie, de kracht van de regio, waarin alle

randvoorwaarden voor zo'n transitie aanwezig zijn, en bij de ambities van de betrokken partijen.

De nieuwe innovatieparken in het aardgaswinningsgebied leveren een wezenlijke bijdrage aan een energie neutrale toekomst. De betrokken partijen ambiëren een 'biobased economy'¹ en zijn bereid te investeren in hernieuwbare energiebronnen:

De commissie Meijer ziet een parallel met de ontwikkeling die DSM heeft doorgemaakt, na de sluiting van de kolenmijnen in Limburg. DSM heeft zich nieuw ontwikkeld tot een chemisch en later biochemisch concern van wereldklasse en wereldformaat dat de regio nieuwe impulsen heeft gegeven. Zo'n model van nieuwe ontwikkeling staat de commissie ook voor ogen voor Noordoost Groningen. Een van de kansrijke sporen daarvoor is de energietransitie. De gasgelieerde kennisontwikkeling, de investeringen in infrastructuur en de toegenomen focus van bedrijfsleven, onderwijs en kennisinstellingen, overheid en organisaties op het gebied van de energietransitie hebben hiervoor de kiemen gezaaid. Een sterke troef van de regio voor energietransitie vormt verder de prominente aanwezigheid van chemische industrie en landbouw/agribusiness, die een sterke link hebben met 'biobased economy'. In de afgelopen jaren zijn hiervoor in Groningen al veel bouwstenen ontwikkeld.

¹ Biobased economy: gemeenschap die benodigde grondstoffen grotendeels uit de levende natuur betreft in een gesloten kringloop.

2. Innovatieparken van nationale betekenis

Verskillende factoren maken het aardgasbevingsgebied tot een uitgelezen locatie voor met name innovatieve energieparken. De sectoren die nodig zijn voor de ontwikkeling naar duurzame energie en een biobased economy zijn in de regio en provincie sterk vertegenwoordigd en zelfs van nationale betekenis:

- Landbouw: groot areaal biomassa producerende gewassen;
- agro-food: gespecialiseerd in het sluiten van kringlopen en restverwerking;
- chemie: de toenemende vergroening in de chemie;
- kennis: kenniscentra als de Rijksuniversiteit en hogescholen leggen zich toe op onderzoek naar energietransitie;
- infrastructuur gas: gas is een fossiele brandstof, maar de infrastructuur en kennis van de sector zijn ook belangrijk bij de energietransitie.

De innovatieparken dienen uit te groeien tot locaties voor kennisontwikkeling, experimenten en bedrijfsactiviteiten op het gebied van duurzame energie van nationale allure. Deze voortrekkersrol in kennisontwikkeling is belangrijk voor het behalen van nationale en mondiale doelstellingen in energieverbruik. De innovatieparken staan niet op zichzelf,

maar sluiten aan op duurzame initiatieven in de regio, zoals in de Eemshaven en in het chemiecluster in Delfzijl, en als aanvullingen op bijvoorbeeld de proeftuin Entrance², wanneer initiatieven grootschalig worden uitgezet.

Innovatieve wet- en regelgeving

De innovatieparken bieden een platform aan initiatieven van investeerders en kennisontwikkelaars rond duurzame energie. De regionale randvoorwaarden, de unieke kracht van de regio, zijn aanwezig. Er is nog een andere cruciale randvoorwaarde voor het succes van de gewenste ontwikkeling: ruimte binnen wet- en regelgeving om te kunnen experimenteren. In hoofdstuk vier gaan we in op de innovatieve mogelijkheden op dit terrein, alsook op (alternatieve) fiscale- en subsidie-maatregelen.

Uit onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen ('De aard en omvang van de Bio-based Economy in de Noordoostelijke regio' – Dr. G. de Jong, BSc. W.A. Veele en Prof. Dr. G.J.W. Euverink, 26 juni 2013) blijkt dat in de provincie Groningen 102 bedrijven en 34 instellingen actief zijn in de biobased economy. Het economisch belang van deze sector is hier dus aanzienlijk en dat maakt de regio uitermate geschikt voor de verdere ontwikkeling van biobased economy, wat versterkt wordt door de aanwezigheid van de sectoren agri-business, chemie en energie. Daarnaast beschikt de regio over succesvoorwaarden als een breed ontwikkelde kennissector, een goede logistiek en uitstekende infrastructuur.

² Entrance staat voor Energy Transition Center en is de proeftuin voor toegepast onderzoek voor toekomstige energievoorzieningen. Hierin werken bedrijfsleven en onderwijs samen in concrete projecten vanuit het Zernike-terrein van de Rijksuniversiteit Groningen.

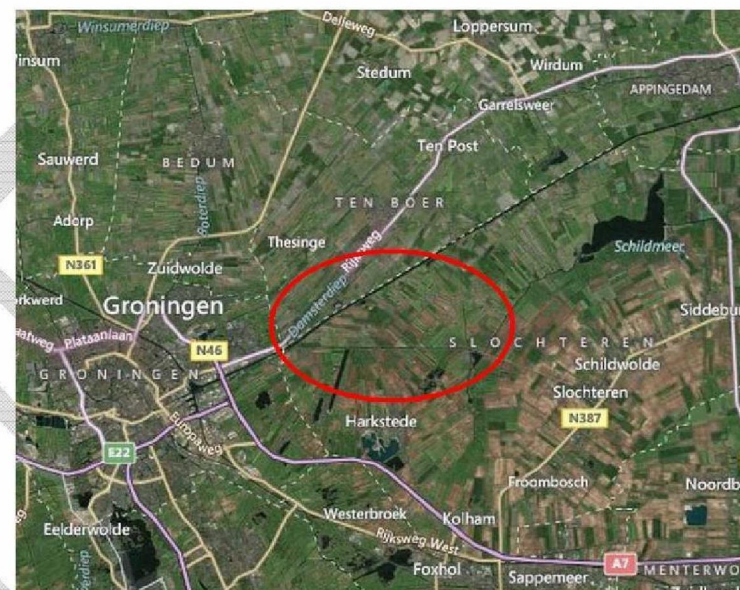
3. Meerstad Noord: Een voorbeeld van één van de innovatieparken

De ontwikkeling van innovatieparken levert een noodzakelijk bijdrage aan de ontwikkeling van de economie in het aardgasbevingsgebied. Door het aanbieden van een specifieke locatie, in combinatie met minder regels en stimuleringsmaatregelen worden de beoogde duurzame initiatieven verder gestimuleerd. Een geschikte locatie voor één van de innovatieparken is Meerstad Noord. Nu nog agrarisch gebied met veel ruimte en gelegen in het hart van het Slochterenveld.

In dit hoofdstuk gaan we in op de soorten van bedrijvigheid die aansluiten op het profiel van de innovatieparken. Deze parken worden in ieder geval proeftuinen voor energieconcepten, energiebesparingsprojecten en daarmee samenhangende activiteiten. Behalve aan energieconcepten bieden de innovatieparken ruimte aan de functies educatie en recreatie, natuur en groen, landbouw en waterveiligheid.

Enkele feiten en cijfers innovatiepark Meerstad Noord

Meerstad Noord maakt onderdeel uit van het plangebied van Meerstad ten noorden van het Slochterdiep. Dit gebied heeft een oppervlakte van 435 hectare en kan zowel met tijdelijke (vijftien tot twintig jaar) als met permanente bestemmingen ingevuld worden.

Beoogde activiteiten

Onderstaand een meer concrete opsomming van de beoogde activiteiten in de innovatieparken.

Zonne-energie

De laatste jaren hebben zonne-energie en zonneparken grote ontwikkelingen doorgemaakt en kunnen ze in Nederland in toenemende mate zonder subsidie functioneren. Het innovatiepark biedt ruimte aan zonneparken en daagt tegelijkertijd uit om op het gebied van zonne-energie te innoveren met nieuwe combinaties, zoals zonne-energie gekoppeld aan het winnen van waterstof.

Biobased industries

Alle ruimte wordt gegeven aan bedrijven die nieuwe duurzame producten ontwikkelen ter vervanging van producten op basis

van eindige (fossiele) grondstoffen. De zogeheten biomassa wordt verkregen door doelgerichte teelt toe te staan en door gebruik te maken van bijproducten en resten uit de landbouw, uit bosbouw en natuur- en landschapsbeheer en restproducten en afval uit verwerkende industrie, handel en huishoudens. Door de toegenomen technologische kennis is de biobased economy aan een opmars bezig.

Aardbevingsbestendig en energieneutraal bouwen

In de rapportage van de commissie Meijer en in het maatregelenpakket van minister Kamp wordt ingezet op aardbevingsbestendig bouwen. Deze wijze van bouwen is uniek in Nederland en daarom is het belangrijk om met partijen uit de regio de daarvoor benodigde kennis te ontwikkelen. Vervolgens kan deze kennis in de praktijk worden gebracht en verder worden ontwikkeld bij de realisatie van de verschillende bouwwerken en overige infrastructuur. De innovatieparken bieden ruimte aan verschillende experimenten op het terrein van aardbevingsbestendig bouwen, waaronder innovatieve dijken en toepassingen van sensortechnologie. Daarnaast wordt geëxperimenteerd met energie-neutrale bouwwerken en met nieuwe duurzame bouwmaterialen.

Waterkracht

Het innovatiepark geeft ook waterkracht de kans. Om waterkracht te kunnen winnen is een meer nodig, en om onafhankelijk te zijn van bestaande waterlichamen, twee meren. Door een hoogteverschil tussen beide meren te realiseren kan energie gewonnen worden.

Educatie in het Themapark Duurzame Energie

Het gebied biedt ruimte voor educatie. De nieuwe (energie) concepten en het aardbevingsbestendig en energieneutraal bouwen, moeten toegankelijk zijn voor bezoekers. Dit gebied kan ingericht worden met diverse methoden voor het winnen van duurzame energie en gewassen die worden gebruikt voor biomassa. Een soort themapark Duurzame Energie, met naast bovengrondse, ook ondergrondse bezienswaardigheden. De link met de huidige manier van olie- en gaswinning wordt vanuit een historisch perspectief gelegd.

4. Experimenteerruimte en bijpassende instrumenten

Om een innovatiepark tot een succes te maken is innovatieve regelgeving nodig. De commissie Meijer adviseerde al om de regelgeving te benoemen die belemmerend werkt en deze belemmeringen met inzet van Rijksoverheid en de provincie weg te nemen. Uit eerder onderzoek³ zijn veertig regelknelpunten geïdentificeerd voor de ontwikkeling van de biobased economy in Noordoost Groningen. Wij noemen een aantal veel voorkomende regelknelpunten.

Milieu- en bouwregelgeving

- Biobased bedrijven werken met stoffen die worden aangemerkt als afvalstof, terwijl die in werkelijkheid – door de toepassing van nieuwe technieken – op een milieuvriendelijke wijze herbruikbaar en toepasbaar zijn;
- Regelgeving met betrekking tot meststoffen voorkomt dat bepaalde stoffen en materialen gebruikt worden voor biomassavergisting en toepassing op/in de bodem. De omgevingsvergunning staat regelmatig experimenten met duurzame energie niet toe;

³ 'Invulling experimenteerzone stimulering biobased economy door vermindering van belemmerende regeldruk', Kamer van Koophandel, juni 2013 – Lexnova, Pro Facto.

- De ontwikkeling en toepassing van nieuwe bouwmaterialen wordt geremd door bepaalde voorschriften uit het Bouwbesluit.

Ruimtelijke ordening

- Het bestemmingsplan, de provinciale omgevingsverordening en rijksbeleid werken soms belemmerend en vertragend bij de toepassing van bepaalde vormen van duurzame energie. De planologische kaders en beleidskaders dienen optimaal op elkaar te worden afgestemd, zodat alle beoogde functies en bedrijfsactiviteiten in het innovatiepark snel van start kunnen gaan.

De bestaande regelgeving staat de gewenste ontwikkeling van Meerstad Noord dus deels in de weg. Tegelijkertijd zijn er juridische mogelijkheden om met deze obstakels op een verantwoorde manier om te gaan. We vragen aan de commissie om de oplossingsrichtingen die we hieronder schetsen ernstig in overweging te nemen, zodat innovatieve duurzame initiatieven niet bij voorbaat gefrustreerd worden door regelgeving die deels het product is van traditionele productiewijzen en materialen.

Crisis- en herstelwet (Chw)

De Chw biedt goede mogelijkheden om tijdelijk belemmerende regelgeving buiten werking te stellen. Dat kan wanneer er sprake is van experimenten die bijdragen aan innovatieve ontwikkelingen en wanneer voldoende aannemelijk is dat die

bijdragen aan het bestrijden van de economische crisis en aan de duurzaamheid.

De 9^e tranche van het Besluit uitvoering Chw heeft de herstel-, preventie- en leefbaarheidsmaatregelen die in het kader van het akkoord 'Vertrouwen op Herstel en Herstel van Vertrouwen' worden uitgevoerd, onder de werking van Bijlage I van de Crisis- en herstelwet gebracht. Dit betekent dat maatregelen die onder deze categorie vallen gebruik kunnen maken van bestuursrechtelijke versnellingen uit hoofdstuk 1 van de Crisis- en herstelwet (Chw). Wij stellen voor om de activiteiten met betrekking tot de innovatieparken, waaronder Meerstad Noord, eveneens onder de werking van Bijlage I van de Chw te brengen.

De Chw blijft biedt al met al goede mogelijkheden voor innovatieve initiatieven – maar niet voldoende. Daarom stellen we in aanvulling op de Chw voor om een regeling met bijzondere maatregelen op te stellen voor de innovatieparken in het aardgaswinningsgebied .

Bijzondere maatregelen innovatieparken

Aardgaswinningsgebied

Voor een succesvolle realisatie van het innovatiepark wordt een pakket aan bijzondere maatregelen voorgesteld van tijdelijke aard.

1. Versnelde werking van de Chw voor belemmerende regelgeving

In het kader van de Chw kunnen ongeveer twee keer per jaar (tranchegewijs) experimenten worden voorgedragen waarbij op basis van artikel 2.4 Chw bepaalde wetsartikelen tijdelijk buiten werking worden gesteld. Het nadeel van deze werkwijze is dat na aanvraag van het experiment het bijna een jaar duurt voordat het besluit in werking treedt. Voor veel startende innovatieve bedrijven is deze termijn te lang. Tijdige en snelle realisatie van kansrijke initiatieven op het terrein van duurzame energie is gewenst. Een versnelde werking van de Chw voorkomt dat kansrijke innovatieve projecten die een bijdrage leveren aan economische ontwikkeling en duurzaamheid, niet van de grond komen. Wij stellen voor om op korte termijn een pilot te starten met de versnelde werking van de Chw.

2. Verruiming van de reikwijdte van de Chw voor bedrijfsactiviteiten op de innovatieparken

De Chw kent een opsomming van een aantal wetten waarvan op basis van artikel 2.4 Chw kan worden afgeweken. Afwijking van deze wetten kan alleen indien het experiment bijdraagt aan innovatieve ontwikkelingen en voldoende aannemelijk is dat uitvoering ervan bijdraagt aan het bestrijden van de economische crisis en aan de duurzaamheid. Volgens de memorie van toelichting op de Chw hebben de niet-genoemde wetten geen relatie met deze economische en duurzame doelstellingen en dus zou buitenwerkstelling van die wetten ook buiten de belangensfeer van de de Chw vallen. Het gevolg is dat experimenten die naar verwachting wel degelijk een economische stimulans opleveren verhinderd worden door wetgeving, zoals de meststoffenwetgeving. We stellen daarom voor om de reikwijdte van de Chw te verruimen en de mogelijkheid te bieden om op basis van artikel 2.4 ook van meer dan de daar genoemde wetten af te wijken.

3. Fiscale en financiële stimuleringsmaatregelen.

Vorig jaar heeft de Europese Commissie de richtlijnen inzake regionale steunmaatregelen 2014-2020 gepubliceerd. De zogeheten regionale steunkaart wijst gebieden aan waar overheden in beperkte mate steun mogen geven aan individuele ondernemingen. Dit om bepaalde achterstandsgebieden in de Europese Unie te helpen bij hun ontwikkeling. In de brief van 25 juni 2014 van de

Staatssecretaris van Economische Zaken over de Regionale Steunkaart wordt verwezen naar de specifieke aandacht voor de regio Groningen als gevolg van de aardbevingsproblematiek. Het is dan ook wenselijk dat het Rijk, provincie en gemeenten maximale steun verlenen aan de ontwikkeling van regio Groningen en de ontwikkeling van innovatieparken in het bijzonder.

Het rijk kan ook op andere wijzen bedrijven steunen die zich willen vestigen op de innovatieparken. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan: vervroegde afschrijving van duurzame investeringen en loonkostensubsidies (afdrachtvermindering loonkostenbelasting).

Daarnaast zullen de lokale overheden eigen instrumenten inzetten. Hierbij valt te denken aan belastingmaatregelen (OZB, precariobelasting). Ook kunnen gemeenten, provincie en rijk leningen bieden in verschillende vormen en tegen verschillende condities en kan gewerkt worden met garantiestellingen, ontwikkelkredieten, revolving funds en participaties, met als doel de innovatiecurve te versnellen van de bedrijven die zich vestigen op de innovatieparken.

Daarnaast is het bieden van faciliteiten op het terrein van subsidieverwerving voor bedrijven die zich richten op innovaties meer dan welkom. Hierbij kan een cruciale rol zijn weggelegd voor het SNN, dat zowel op lokaal, nationaal als Europees niveau kan acteren.

4. *Afspraken met alle betrokken bevoegde gezagen over toepassing wet- en regelgeving en optimalisatie van de dienstverlening*

Door betrokken overheden kunnen binnen de bestaande wet- en regelgeving werkwijzen worden gehanteerd die gericht zijn op optimale dienstverlening en het zoeken naar regelruimte. Hierbij valt te denken aan:

- Het hanteren van veel kortere termijnen dan de maximaal toegestane wettelijke termijnen.
- Versnelling van besluitvormingsprocessen door delegatie en mandatering.
- Vereenvoudiging van bouwplantoetsing.
- Globaal en flexibel bestemmen.
- Proactieve en oplossingsgerichte houding bij vergunningverleners en toezichthouders.
- Inzet van accountmanagers.

In een gebiedsakkoord kunnen deze afspraken nader worden uitgewerkt. Deze afspraken gelden voor zowel de innovatieparken als het gehele aardgaswinningsgebied.